
Aspecte privind orașul Turda și activitățile legate de exploatarea sării în evul mediu (sec. XI–XVI)

Adrian SZAKÁCS

adrianszakacs@yahoo.com

Rezumat

Sarea a fost extrasă neîntrerupt la Turda, cel mai probabil din neolitic. Prima informație despre exploatarea sării la Turda provine dintr-o însemnare geografică, din 1177; pe posesiunea capitlului (mănăstirii Sf. Martin) din Arad era menționat dealul minei, Aknahege. Pentru exploatarea sării în nord-estul Turzii (la Băile Sărate [Sósfürdő] și Durgău–Valea Sărată [Dörgő–Sós Völgye]) au fost aduși din vestul Europei oaspeți minieri (valoni). După devastările mongolilor din nordul Turzii (1285) oaspeții (*hospes*) au fost relocați la Thorda Akna (în zona Durgău–Valea Sărată). În 1291 minerilor le erau reînnoite privilegiile pierdute în cetatea distrusă a banului Mykud de Kökényes-Radnót; treptat, pe noul amplasament erau puse bazele cartierului Turda Nouă [Új-Torda].

Administrația sării din Turda (Cămara de sare), avea în patrimoniu cele două saline, casa cămării, terenuri agricole, diverse alte proprietăți. Prin filiala de la Vurpăr (magh., Borberek; ger., Burgh-berg), iar mai apoi prin depozitul de la Decea sarea era distribuită pe râul Mureș către orașul Szeged. După liberalizarea comerțului cu sare de către Lajos II (1506–1526) – la 17 februarie 1521 – în cărăușia sării spre Partium și Ungaria interioară s-au implicat și particularii (fiscul rămânând în continuare cu monopolul pe Mureș). Circulația monetară pe teritoriul orașului Turda în perioada arpadiană și post-arpadiană a fost strâns legată de exploatare și de tranzacțiile cu sare.

Cuvinte cheie

Turda (Torda), râul Mureș, zăcământ de sare, exploatarea sării, transportul sării.

Aspects regarding the town of Turda and the activities related to the exploitation of salt in the Middle Ages (XIth–XVIth centuries)

Abstract

Salt has been mined continuously at Turda, most likely since the Neolithic. The first information about the exploitation of salt in Turda originates from a geographical note in 1177 on the estate of the chapter (of the monastery of St. Martin) in Arad the hill of the mine, Aknahege was mentioned. Walloon miners (guests) were brought from Western Europe for the exploitation of salt in the north-east of Turda (at Băile Sărâte [Sósfürdő] and Durgău–Valea Sărată [Dörgő-Sós Völgye]). After the devastation of the Mongols in the north of Turda (1285), the guests (*hospes*) were relocated to Thorda Akna (in the Durgău–Valea Sărată area). According to documents from 1291, the miners were renewed the early privileges lost in the sacking of the burned fortress of Mykud of Kökényes-Radnót.

The Turda Salt Administration (Salt Chamber) had in its heritage the two salt mines, the Salt Storehouse, agricultural lands and various other properties. Through the branch from Vurpăr (magh., Borberek; ger., Burgh-berg), and then through the storage from Decea, the salt was distributed on the Mureș River to the city of Szeged. After the liberalization of the salt trade by Louis II (1506–1526) on February 17, 1521, private individuals also got involved in the carriage of salt to Partium and inner Hungary (the tax still remaining with the monopoly on Mureș river). The monetary circulation on the territory of the city of Turda in the Arpadian and post-Arpadian period was closely related to exploitations and salt transactions.

Keywords

Turda (Torda), Mureș river, salt deposit, salt exploitation, salt transportation.

Situat în partea marginal-vestică a podișului Transilvaniei, la contactul cu Munții Apuseni-masivul Trascău, zăcămintul de sare¹ de la Turda (magh., Torda; ger., Thorenburg)² a străpuns formațiunile neogene³, sarea gemă apărând la suprafață sub formă de masă monominerală pură⁴. Sarea era extrasă în preistorie cu mijloace rudimentare, ciocane și topoare din piatră, cel mai probabil din neolitic. În epoca bronzului, exploatarea sării la Turda era în interdependență cu resursele cuprifere ale Munților

1 Situat în nordul-estul orașului, s-ar întinde pe o suprafață de 45 km² (Mera, Mera 2010, p. 3; Mera *et al.* 2010).

2 Pentru denumiri mai vechi am folosit C. Suciuc, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I–II, 1967.

3 Hauptmann 1999, pp. 16–18, abb. 1, 3.

4 Compusă din halit (Mera, Mera 2010, p. 3), asociată uneori cu material argilos (Rădulescu, Dimitrescu 1966, p. 259).